

Mandat for utvalg som skal undersøke gjennomføringen av politikken overfor taterne/romanifolket – revidert 1. oktober 2013

Bakgrunn

Politikken overfor taterne/romanifolket hadde fra slutten av 1800-tallet og frem til midten av 1980-tallet som målsetting å avvikle "omstreifervesenet". Kulturen og levemåten til denne etniske gruppen skulle bringes til opphør, og de skulle "lære seg å bli nordmenn". Denne assimileringspolitikken ble gjennomført ved tiltak som må karakteriseres som kraftige overgrep, til dels rasistisk motivert.

Romani-/taterorganisasjonene har i mange år ønsket en fullstendig gjennomgang av norske myndigheters behandling av gruppen, dels gjennom støtte til organisasjoner, institusjoner og virksomheter som gjennomførte tiltak overfor taterne/romanifolket. Temaet har fått ytterligere aktualitet ved at Helsingforskomitéen våren 2009 presenterte rapporten "Norsk romani-/taterpolitikk Fortid, nåtid, fremtid", hvor en av anbefalingene var å iverksette en slik gjennomgang.

Formål

Målsettingen med undersøkelsen er å dokumentere de faktiske forhold når det gjelder politikk og tiltak overfor taterne/romanifolket fra norske myndigheter, og fra organisasjoner, institusjoner og virksomheter i Norge. Målet er at det gjennom dette arbeidet skapes en felles forståelse av hva som faktisk skjedde, og hvilke konsekvenser og virkninger det hadde for enkeltpersoner og for gruppen – blant annet med henblikk på deres levesett, kultur og språk. Utvalget skal i sitt arbeid vektlegge både kjønns- og barneperspektivet. Målsettingen er videre å legge et grunnlag for at forsoningsprosessen mellom taterne/romanifolket og storsamfunnet kan fortsette i positiv retning.

Oppgave

Utvalgets hovedoppgave er å undersøke og beskrive utviklingen av norske myndigheters, institusjoners, organisasjoners og andre virksomheters politikk og tiltak overfor taterne/romanifolket frem til i dag, med særlig fokus på politikkenes målsettinger, gjennomføring og virkemidler.

Utvalget skal blant annet vurdere funnene i lys av norsk lovgivning og de folkerettslige forpliktelser som Norge var og er bundet av. Utvalget bør vurdere i hvilken grad funnene gir grunnlag for å vurdere framtidige tiltak for å bidra til forsoning og rettferdighet. Forhold knyttet til rom (sigøynere) i Norge, av norsk eller utenlandsk opprinnelse, faller utenfor utvalgets oppdrag. For nærmere omtale av taterne/romanifolkets historie, avgrensningen av gruppa mv. vises det til St.meld. nr. 15 (2000-2001), særlig pkt. 4.3.1 Romanifolket og 5.2.4 Romanifolket.

Metode

Utvalget skal gjennomgå skriftlige og muntlige kilder på området. Dette omfatter blant annet arkivundersøkelser, gjennomgang av forskningsmateriale og historiske doku-

menter, samt dybdeintervjuer med aktuelle personer. Utvalget skal orientere seg bredt i dialog med ressursgruppen og eventuelle andre berørte interesser.

Utvalget skal legge til grunn den ulovfestede hovedregelen om at medvirkning til sakens opplysning beror på samtykke. Imidlertid forutsettes det at offentlige myndigheter vil samarbeide med utvalget og gi de opplysninger og dokumenter som utvalget ber om, så langt det kan skje uten hinder av taushetsplikt.

Når utvalget er i kontakt med muntlige kilder, og det er nødvendig for å få tilgang til et bredest mulig materiale, har utvalget anledning til å inngå avtale med kilden om at bestemte opplysninger bare skal være tilgjengelige for bestemte personer og for bestemte formål, altså klausulering av materiale. Det forutsettes at slik avtale om klausulering vil være bindende også etter at materialet er overlevert Riksarkivet.

Ved gjennomgang av arkivundersøkelser, utredninger mv. er det bare den eller de som har fått ansvar for gjennomgangen, som har adgang til å se personopplysninger i sakene. Opplysningene skal bare videreformidles til andre som er involvert i utvalgets arbeid, i den utstrekning det er helt nødvendig for å oppfylle utvalgets mandat.

Ressursgruppe (referansegruppe) fra tater-/romaniorganisasjonene

Etter forslag fra de tater-/romaniorganisasjonene som mottar grunnstøtte i 2013 vil departementet oppnevne en ressursgruppe med representanter fra tater-/romaniorganisasjonene. Departementet kan, i samråd med organisasjonene, oppnevne også andre med særskilt kunnskap om romanifolket/taternes situasjon og historie som medlemmer i ressursgruppen. Departementet oppnevner en leder (koordinator) for ressursgruppen. Lederen har ansvar for å samordne medlemmene i ressursgruppen i kontakten med utvalgslederen, utvalget og sekretariatet.

Ressursgruppens medlemmer kan blant annet fremme forslag om saker eller temaer utvalget bør undersøke nærmere, og påpeke områder hvor det eventuelt er behov for ytterligere forskning og dokumentasjon. Ressursgruppens medlemmer kan også bistå utvalget med faktakunnskap og informasjon, for eksempel om private arkiver, og være diskusjonspartnere for utvalget. Ressursgruppen kan bidra til at utvalget og utvalgets sekretariat kommer i kontakt med relevante muntlige kilder. Møter mellom utvalget og ressursgruppen skal være et forum for gjensidig informasjonsutveksling. Ressursgruppen skal ha møte med utvalget minimum to ganger pr. år. Utvalget har ansvaret for å invitere ressursgruppen til disse møtene. I forkant av hvert møte med utvalget skal ressursgruppen kunne avholde egne møter. Ved behov, og etter forhåndsavtale med utvalgsleder om dekning av eventuelle kostnader, kan lederen for ressursgruppen invitere til inntil to ytterligere møter pr. år for medlemmene i ressursgruppen.

Medlemmene i ressursgruppen mottar et fast honorar pr. kvartal fra departementet, uavhengig av tallet på møter. Reisekostnader i forbindelse med ressursgruppens møter utbetales fra Senter for menneskerettigheter.

Sekretariatet for utvalget skriver referat fra dialogmøtene mellom ressursgruppen og utvalget og bistår ved behov ressursgruppen med praktiske oppgaver ved deres egne møter. Dokumenter som eventuelt utarbeides som ledd i ressursgruppens arbeid, journalføres og arkiveres på samme måte som utvalgets øvrige dokumenter, i utvalgets arkiv. Ressursgruppen har ikke et eget arkiv.

Rammebetingelser

Rundskriv G-48/75 Regler for granskningskommisjoner, offentlighetsloven, forvaltningsloven og arkivloven med forskrifter gjelder for utvalgets arbeid. Utvalget avgjør selv spørsmål om inhabilitet, jf. forvaltningsloven § 8. Utvalget kan be Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet om råd før slik avgjørelse treffes.

Utvalget har selv ansvar for å innhente nødvendige tillatelser fra Datatilsynet samt å vektlegge forskningsetiske hensyn. Utvalgets medlemmer har taushetsplikt om taushetsbelagte opplysninger og personlige forhold som de blir kjent med gjennom sin deltakelse i utvalgets arbeid.

Sekretariatsfunksjonen for utvalget er lagt til Senter for Menneskerettigheter (SMR) ved Universitetet i Oslo. Utvalgets arkiv og øvrige materiale fra undersøkelsene skal overleveres Riksarkivet etter at utvalget har avsluttet sitt arbeid, i tråd for vanlige regler for arkiver fra offentlige utvalg.

Utvalget forutsettes å løse oppgaven innenfor de økonomiske rammene som stilles til rådighet. Kostnadene ved ressursgruppens arbeid dekkes innenfor utvalgets budsjett. De økonomiske og administrative konsekvenser av eventuelle foreslåtte tiltak må utredes i samsvar med utredningsinstruksen.

Dersom det oppstår vesentlige hindringer i oppfyllelsen av mandatet, kan utvalget ta opp saken med departementet.

Utvalget skal avgi sin rapport til departementet innen 31. mai 2015.

